

Kamila Ziółkowska-Weiss

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska ■ University of the National Education
Commission, Krakow, Poland

Iwona Wszolek

Uwarunkowania i możliwości uprawiania wybranych form turystyki na półwyspie Synaj

Conditions and Opportunities for Selected Forms of Tourism in the Sinai Peninsula

Streszczenie: Celem artykułu jest przedstawienie półwyspu Synaj jako miejsca dającego możliwość uprawiania wybranych form turystyki – ze szczególnym uwzględnieniem turystyki religijnej, kwalifikowanej (aktywnej), przyrodniczej, wypoczynkowej oraz biznesowej. By zrealizować cel badania, posłużono się przeglądem literatury, analizą porównawczą i analizą SWOT oraz skonstruowano autorski model, dzięki któremu zilustrowano powiązania między poszczególnymi formami turystyki na półwyspie Synaj. W przeprowadzonych badaniach wskazano, który z elementów analizy SWOT ma największe znaczenie dla rozwoju turystyki oraz jakie powiązania występują między poszczególnymi formami turystyki na omawianym obszarze. Autorki stwierdziły, że pomiędzy turystyką religijną a turystyką biznesową nie odnotowuje się żadnych wspólnych elementów, natomiast w pozostałych przypadkach każdorazowo można zauważyć, iż łączą się one ze sobą. Szczególną uwagę zwrócono na turystykę wypoczynkową, kwalifikowaną i przyrodniczą, które mocno łączą się ze sobą i wzajemnie ze sobą korelują. Chociaż na podstawie badań ustalono, że najmniejszą liczbę punktów otrzymała turystyka przyrodnicza, stwierdzono, że wyróżniają ją mnogość lokalizacji, różnorodność pod względem ukształtowania terenu oraz wyjątkowość formacji skalnych na skalę światową.

Abstract: The aim of this article is to present the Sinai Peninsula as a place for opportunities for selected forms of tourism with a particular emphasis on religious, qualified (active), nature, leisure and business tourism. In order to achieve this aim, a literature review, a comparative analysis, a SWOT analysis and the construction of a model by the authors were used to illustrate the links between the various forms of tourism in the Sinai Peninsula. The research indicated which elements of the SWOT analysis are most important for the development of tourism and what links exist between the various forms of tourism in the area. The authors found that there are no common elements between religious and business tourism, while for other cases connections can be found each time. Particular attention was paid to leisure tourism, qualified tourism and nature tourism, as they are strongly linked and correlate with each other. Although nature tourism had the lowest frequency on the basis of the survey, it was found to be distinguished by the multiplicity of locations, as well as diversity in terms of terrain and the uniqueness of rock formations on a global scale.

Słowa kluczowe: Egipt; Morze Czerwone; półwysep Synaj; SWOT; turystyka

Keywords: Egypt; Red Sea; Sinai Peninsula; SWOT; tourism

Otrzymano: 7 maja 2024

Received: 7 May 2024]

Zaakceptowano: 10 czerwca 2024

Accepted: 10 June 2024

Sugerowana cytacja/Suggested citation:

Ziółkowska-Weiss, K., Wszolek, I. (2024). Uwarunkowania i możliwości uprawiania wybranych form turystyki na półwyspie Synaj. *Przedsiębiorczość – Edukacja [Entrepreneurship – Education]*, 20(1), 195–210. <https://doi.org/10.24917/20833296.201.11>

Wstęp

Egipt od wielu lat stanowi popularną destynację wśród turystów z całego świata. Zainteresowanie tym krajem wynika przede wszystkim z jego bogatej historii i kultury starożytnej cywilizacji, która pozostawiła po sobie monumentalne oraz niepowtarzalne zabytki. Atrakcyjność regionu opiera się przede wszystkim na wyjątkowości i unikalnym charakterze starożytnego dziedzictwa kulturowego w dolinie Nilu, a także na sprzyjającym klimacie, dostępie do wybrzeża Morza Śródziemnego i Czerwonego oraz jego piaszczystych plaż i raf koralowej.

Półwysep Synaj jest regionem bogatym w atrakcje turystyczne, które są odpowiednie dla podróży o charakterze wypoczynkowym, biznesowym, religijnym i przyrodniczym. Dzięki zróżnicowanemu ukształtowaniu terenu oraz bogactwu raf koralowych w Morzu Czerwonym jest on także doskonałym miejscem do uprawiania turystyki kwalifikowanej. Możliwe są tu m.in. trekking na górę Synaj, Górę Świętej Katarzyny lub przez Kolorowy Kanion, kitesurfing u wybrzeży Morza Czerwonego oraz snorkeling wśród raf koralowych. U wybrzeży zatoki Akaba znajduje się wiele kurortów umożliwiających wypoczynek zarówno bierny, jak i aktywny (Dahab, Sharm el-Sheikh, Nuwejba), ale znajduje się tam również jeden z najważniejszych ośrodków biznesowych – Taba, zlokalizowany niedaleko granicy z Izraelem. Turystyka religijna na półwyspie Synaj koncentruje się przede wszystkim w bliskiej okolicy klasztoru św. Katarzyny, który został wpisany na *Listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO*.

Niniejszy artykuł opracowany został na podstawie przeglądu literatury, a metodami badawczymi, którymi się posłużono, były analiza porównawcza oraz analiza SWOT. W trakcie opracowywania części badawczej autorki zestawily w tabeli omawiane w pracy formy turystyki (turystyka religijna, wypoczynkowa, kwalifikowana (aktywna), przyrodnicza i biznesowa) z aspektami niezbędnymi do określenia atrakcyjności regionu. Dokonały w ten sposób analizy porównawczej wymienionych wcześniej form turystyki możliwych do uprawiania na półwyspie Synaj, a także oceniły atrakcyjność regionu. Przeprowadzone badanie pokazało, które formy turystyki mają najlepsze, a które – najłabsze warunki do ich uprawiania.

Analiza SWOT umożliwiła natomiast wskazanie oraz omówienie mocnych i słabych stron, a także szans i zagrożeń dla rozwoju turystyki na badanym obszarze. Skonstruowanie autorskiego modelu dotyczącego możliwości uprawiania turystyki na półwyspie Synaj pozwoliło na zilustrowanie powiązań między poszczególnymi typami turystyki. Konstruując autorski model, opisano relacje oraz korelacje zachodzące pomiędzy poszczególnymi typami turystyki.

Podczas przygotowywania artykułu stosowano metody opisowe. W celu przedstawienia podstawowych informacji o Egipcie oraz atrakcji turystycznych występujących na półwyspie Synaj posłużono się przeglądem literatury oraz źródeł internetowych. W czasie pisania artykułu pomocna okazała się również obserwacja uczestnicząca, bowiem jedna z autorek wielokrotnie przebywała na półwyspie Synaj, gdzie korzystała ze wszystkich form turystyki, które zostały opisane w niniejszym artykule.

Turystyka w Egipcie odznacza się niezwykłym kulturowo-historycznym bogactwem (Goldschmidt, 2008; Ristow, 1933; Russell, 2013). Jej funkcjonowanie w dużej mierze oparte jest na wykorzystaniu atrakcyjności, wyjątkowości i unikalnego charakteru starożytnego dziedzictwa kulturowego w dolinie Nilu. Podróżni odwiedzający piramidy w Gizie, świątynie i grobowce w Górnym Egipcie są skłonni dużo zapłacić, aby zobaczyć starożytne zabytki (Abdenour, 2007; Richter, Steiner, 2007). Piękne plaże, sprzyjający klimat oraz dostęp do wybrzeża Morza Czerwonego – jednego z najlepszych miejsc do nurkowania na świecie – przyciągają wielu turystów, którzy doceniają atmosferę, morskie środowisko oraz możliwość uprawianiem różnych sportów wodnych (Gouda, 2012).

W 1967 r. w Egipcie utworzone zostało Ministerstwo Turystyki (MoT) jako główny organ administracyjny zajmujący się regulacją sektora turystycznego, a podjęte przez władze działania koncentrowały się przede wszystkim na zachęcaniu nowych inwestorów do lokowania swojego kapitału w tym kraju poprzez zmniejszenie podatków i przyspieszenie uzyskiwania zgód na budowanie hoteli i turystycznej infrastruktury (Richter, Steiner, 2007). Konsekwencją tych działań był napływ zagranicznych firm turystycznych, które często podejmowały wspólne przedsięwzięcia z lokalnymi firmami. W 1988 r., po otrzymaniu przez MoT wyłącznej odpowiedzialności za planowanie rozwoju turystyki oraz uprawnień do koordynowania zarządzania infrastrukturą i terenami przeznaczonymi pod rozwój turystyki, półwysep Synaj i Morze Czerwone zostały przeznaczone w sposób szczególny do turystycznego zagospodarowania (Richter, Steiner, 2007). Powstało tu wiele lokalnych biur podróży, a ich funkcjonowanie odgrywa dużą rolę i przyczynia się do rozwoju gospodarki oraz turystyki na półwyspie Synaj (Ziółkowska-Weiss, 2016).

Turystyka odgrywa ważną rolę w systemie ekonomicznym Egiptu. Generuje wymianę walutową, przyczynia się do stałego lokalnego rozwoju, a także – poprzez tworzenie nowych miejsc pracy w sektorze turystycznym – do łagodzenia biedy wśród Egipcjan (Gouda, 2012). Dochody z turystyki nie tylko pomagają zrekomensować stały deficyt w egipskim bilansie handlowym, ale również wpływają na PKB kraju (Richter, Steiner, 2007).

Kwestie polityczne i terroryzm to poważne problemy współczesnego świata. Dotyczą one także Egiptu i w dużej mierze przyczyniają się do wielkości ruchu turystycznego na omawianym obszarze (Ziółkowskiej-Weiss, Pieron, 2021). Na kształtowanie się znaczenia turystyki w tym państwie wpływ miała Arabska Wiosna, czyli fala protestów z 2011 r., których celem było zniesienie autorytarnych rządów, bunt przeciwko korupcji, bezrobociu, ubóstwu, prześladowaniom obywateli oraz walka o poprawę warunków życia (Marciniak, Dłużewska, 2015). Protesty te miały miejsce m.in. w Tunezji, Syrii, Libii, a także w Egipcie, co przyczyniło się do obalenia prezydentury Hosiniego Murabaka i rozpoczęcia dyktatury radykalnego Bractwa Muzułmańskiego, które posiadało „osobliwy” stosunek do turystyki (Marciniak, Dłużewska, 2015). Jednym z postulatów tego rządu było „dostosowanie norm obowiązujących turystów przebywających w resortach Hurgady i Sharm El Sheikh do prawa szariaty (np. zakaz dystrybucji alkoholu, zakaz odkrywania ciała). Lukę po [...] rezygnujących turystach zachodnich, mieli wypełnić turyści z krajów muzułmańskich.

Innym pomysłem było zamknięcie dla turystów obiektów niezgodnych z wartościami islamu (np. piramid w Gizie czy zabytków starożytnego Egiptu)” (Marciniak, Dłużewska, 2015: 38-39). Postulaty te nigdy nie zostały wcielone w życie. Mimo to Arabska Wiosna odbiła swoje piętno na sektorze turystycznym. Do roku 2010 roczna liczba przyjazdów do Egiptu stopniowo wzrastała, a przychody z turystyki wynosiły (w 2010 r.) 12,5 mln USD, natomiast rok później spadły do 8,7 mld USD (Marciniak, Dłużewska, 2015). Nastąpił spadek liczby turystów odwiedzających Egipt, który spowodował wzrost bezrobocia.

Jednak jak zauważa T. Richter i C. Steiner (2007), średni wskaźnik obłożenia pokoi hotelowych nie spadł poniżej 30% na dłużej niż kilka tygodni, nawet w czasach poważnych ataków terrorystycznych (jak np. incydent w Luksorze z 1997 r.), czy międzynarodowych wojen. To oznacza, że państwo egipskie cieszyło się wysoką renomą turystyczną, dzięki której nie zagraża mu wyhamowanie rozwoju turystycznego. W 2020 r. pojawiło się jednak zagrożenie trwające dłużej niż kilka tygodni. Była nim pandemia COVID-19, która ogarniając cały świat, wpłynęła na wszystkie sfery życia codziennego, w tym również Egipcjan. Możliwości, a także chęć podróżowania zostały mocno ograniczone. Dochody Egiptu z turystyki w 2020 r. spadły o 70%, a liczba przyjazdów zmniejszyła się do 3,5 mln z 13,1 mln w 2019 r. (https://en.wikipedia.org/wiki/Tourism_in_Egypt). Od roku 2022 odnotowuje się powrót do sytuacji sprzed pandemii, co sprawia, że sektor turystyczny jest jednym z głównych filarów gospodarki Egiptu.

Wybrane formy turystyki na półwyspie Synaj

Półwysyp Synaj jest związany z wydarzeniami religijnymi i stanowi dziś ważne miejsce pielgrzymkowe zwłaszcza dla chrześcijan. Znajduje się tam najwyższa góra w Egipcie (2637 m n.p.m.) – Góra Świętej Katarzyny (Jebel Catherine), w jej sąsiedztwie jest góra Synaj, na której według Biblii Mojżesz otrzymał dziesięć przykazań, a także święte miejsca Płonącego Krzaku oraz klasztor Świętej Katarzyny (Russel, 2013). Lokalizacja tych sakralnych obiektów sprawia, że jest to popularny cel podróży dla wielu wyznawców religii „abrahamowych” (Russel, 2013). Jednak religijny charakter regionu przełamują dostępne tam takie atrakcje, jak safari samochodami terenowymi, przejażdżki na wielbłądach czy unikatowe na świecie zapadliska na skraju półwyspu Synaj i pustyni Negew, zwane makhteshim (największe Ramon o wymiarach 40 km na 10 km) (Jędrusik, Makowski, Plit, 2010).

Ze względu na położenie, panujący klimat, bogactwo form przyrodniczych, a także ważne historyczne – religijne miejsca, półwysyp Synaj jest doskonałym miejscem do możliwości uprawiania różnych form turystyki. Największą popularnością cieszą się tam: turystyka religijna, turystyka kwalifikowana (aktywna), turystyka przyrodnicza, turystyka wypoczynkowa oraz turystyka biznesowa.

Mówiąc o turystyce religijnej, jednej z form turystyki występujących na półwyspie Synaj, należy bliżej przyrzeć się także turystyce poznawczej do miejsc świętych (Jackowski, 1998, 2003).

Turystyka poznawcza do miejsc świętych oznacza taki rodzaj podróży, w których motyw religijny nie występuje (Różycki, 2009). Tego typu wyprawy mają swoje źródło w chęci poznania obiektów sakralnych jako obiektów architektury i zabytków przeszłości, w których niejednokrotnie znajdują się dzieła sztuki (np. Kaplica Sykstyńska w Watykanie), wynikają one również z ludzkiej ciekawości, pytań o to, jak wyglądają świątynie innych religii, jak ich wyznawcy się modlą bądź na czym polega inna wiara i jej dogmaty.

Różycki (2009) wskazuje, że w turystyce religijnej wszelkie intencje mistyczne zanikają. Turysta odwiedza dzieła przyrody i człowieka – kościoły, rzeźby, natomiast brakuje mu czasu na chwilę refleksji. Autorki natomiast nie zgadzają się w zupełności z tym stwierdzeniem, uważają bowiem, iż obecne są przypadki, kiedy mistyczny charakter podróży zanika (są to wtedy wyprawy wyłącznie poznawcze do miejsc świętych), ale jest to tylko część turystyki religijnej, która obejmuje również (a w zasadzie – przede wszystkim) podróże, opierające się na *sacrum* i motywacji duchowej.

Głównymi atrakcjami turystyki religijnej na półwyspie Synaj są: góra Synaj, będąca świętą górą, na której Bóg objawił się Mojżeszowi (Kosytorz, 2013) oraz klasztor św. Katarzyny, którego początki datuje się na 527 r. i jest on najstarszym funkcjonującym klasztorem chrześcijańskim w Egipcie (Zdziebłowski, 2015). W południowej części półwyspu Synaj znajduje się także Sarabit al-Chadim. Jest to miejscowość, gdzie wydobywano turkus, a ze względu na obecność kopalń wybudowano tam świątynię o tej samej nazwie, poświęconą bogini Hathor, którą uważano za „panią turkusu” (Mumford, 2013: 1).

Turystyka kwalifikowana, nazywana również specjalistyczną bądź aktywną, związana jest z aktywnością ruchową i sportową. Samo pojęcie turystyki kwalifikowanej rozpowszechnione zostało w latach 50. XX w. dzięki działalności Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego (PTTK). Aby móc bezpiecznie uprawiać turystykę kwalifikowaną, potrzebne są odpowiednie predyspozycje i umiejętności, ponieważ jak uważa (Korba, Iwan, 2012), wymaga ona od jej uczestników wysiłku, koncentracji oraz poświęcenia czasu na zgłębienie wiedzy na temat zagadnień związanych z jej wybraną formą. Tę formę turystyki można uprawiać zarówno indywidualnie, jak i zespołowo, w grupach nieformalnych i zorganizowanych, może ona również posiadać elementy współzawodnicstwa (Łobożewicz, 1983).

Z turystyką kwalifikowaną nierozzerwalnie wiąże się pojęcie turystyki aktywnej, za którą uznano taki typ podróży, w których głównym motywem jest dobrowolne podejmowanie wysiłku fizycznego na podstawie różnych form aktywności ruchowej w celach rekreacyjnych (Bończak, 2013). Jedną z jej najpopularniejszych form jest turystyka piesza (górska oraz nizinna). Omawiając zagadnienia związane z turystyką kwalifikowaną, warto wspomnieć również o turystyce przygodowej i ekstremalnej, ponieważ wszystkie te pojęcia wzajemnie się przenikają (Mokras-Grabowska, 2013). Do form uprawiania turystyki kwalifikowanej zalicza się także nurkowanie, które jest szczególnie popularne na półwyspie Synaj, a w ostatnim czasie stało się modne i przybiera różne formy (np. nurkowanie we wrakach) (Jędrusik, Makowski, Plit, 2010).

Na terenie półwyspu Synaj wyróżnić można następujące miejsca i atrakcje nawiązujące do form oraz rodzajów turystyki kwalifikowanej (aktywnej): Dahab – (Zdziebłowski, 2015), Sharm el-Sheikh – znajdujące się w południowej części półwyspu, ma ono idealne warunki do uprawiania wszelkich sportów wodnych i uchodzi za jedno z najlepszych miejsc do nurkowania na świecie. Ponadto wiele polsko-egipskich biur podróży oferuje turystom różnorodne wycieczki fakultatywne z dużym wyborem jednodniowej turystyki kwalifikowanej (Ziółkowska-Weiss, 2016).

Półwysp Synaj jest obszarem o wyjątkowych walorach przyrodniczych. Na jego terenie znajduje się Kolorowy Kanion często odwiedzany przez turystów, a także Park Narodowy Ras Muhammad – pierwszy park narodowy Egiptu zlokalizowany na najbardziej wysuniętym na południe krańcu półwyspu Synaj. Park Narodowy Świętej Katarzyny znajduje się w południowej części półwyspu i jest jednym z największych obszarów chronionych

w Egipcie. Znajdują się w nim najwyższe góry kraju, które charakteryzują się różnorodnością biologiczną oraz wysokim odsetkiem gatunków endemicznych (Galal, 1999).

Jedną z pierwszych definicji turystyki przyrodniczej zaproponowała w latach 90. XX w. A. Krzymowska-Kostrowicka, „określając to zjawisko jako podróże, których zamiarem jest odwiedzenie obszarów cennych przyrodniczo w celach poznawczych, inspirujących i samorealizacyjnych” (za: Mika, 2007: 312). Jedną z form turystyki przyrodniczej jest geoturystyka, w której, jak uważa Mika (2007) głównym motywem podróży jest zwiedzanie i poznawanie obiektów przyrody nieożywionej.

Czynnikiem odróżniającym turystykę przyrodniczą od geoturystyki jest przedmiot zainteresowania osób ją uprawiających, ponieważ ma ona ścisły związek z oczekiwaniami turysty, zainteresowanego przede wszystkim kontaktem z walorami przyrodniczymi (Adamski, Ciapała, 2016). Zazwyczaj źródłem inspiracji dla podjęcia tego typu wyjazdów jest nieprzekształcona lub przekształcona w niewielkim stopniu przyroda, a jej walory są głównym przedmiotem poznawczym dla turystów. Uprawianie turystyki przyrodniczej często łączy się z innymi formami turystyki: turystyką kwalifikowaną czy turystyką wypoczynkową (Mika, 2007).

Omawiając zagadnienia związane z formami turystycznymi występującymi na półwyspie Synaj, autorki zwróciły uwagę na turystykę wypoczynkową, która przede wszystkim ma zaspokajać potrzeby związane z wypoczynkiem, regeneracją sił fizycznych i psychicznych, (Gryszel, 2016). Zdaniem autorek, turystyka wypoczynkowa odgrywa znaczącą rolę na omawianym obszarze.

Turystyka wypoczynkowa określana bywa mianem wypoczynku biernego w celu odróżnienia jej turystyki aktywnej, czyli wypoczynku aktywnego (Różycki, 2010). Autorki jednak nie zgadzają się z tym stwierdzeniem, uważają bowiem wypoczynek aktywny za jedną z form uprawiania turystyki wypoczynkowej. Nie powinno się tych pojęć rozdzielać, ponieważ w zależności od upodobań turysty wypoczynek może przyjąć różne formy od biernego wypoczynku, np. plażowania, do aktywnego wypoczynku, np. uprawiania kitesurfingu (Hołowiecka, Grzelak-Kostulska, 2013). Na półwyspie Synaj znajduje się wiele kurortów z idealnymi warunkami dla turystyki wypoczynkowej. Najbardziej znanymi miejscowościami z bogatą ofertą wypoczynkową są: Sharm el-Sheikh, Dahab i Nuwejba.

Turystyka biznesowa rozumiana jest jako podróże pracowników danej organizacji w ramach realizacji ich zadań zawodowych poza miejscem ich zamieszkania i miejscem pracy (Bartosik, 2005; Borodako, Berbeka, Rudnicki, 2014; Davidson, Cope, 2003). Ta forma turystyki z roku na rok znajduje coraz więcej odbiorców na półwyspie Synaj. Turystyka biznesowa bardzo często określana mianem branży MICE. Nazwa ta jest skrótem od angielskich nazw podstawowych rodzajów podróży biznesowych. Są to: meetings (‘spotkania’), incentives (‘podróże motywacyjne’), conferences (‘kongresy, szkolenia, konferencje’), events (‘wystawy’) (Ziółkowska-Weiss, 2012). Najsłynniejszą lokalizacją turystyki biznesowej na półwyspie Synaj jest Taba. Miasto to ma doskonałe warunki dla organizowania wszelkich spotkań o charakterze biznesowym, co można zauważyć na podstawie oferty wybranych hoteli: The Bay View Resort Taba Height, Strand Taba Heights Resort, Taba Resort & Nelson Village, Moevenpick Resort Taba.

W tabeli 1 zestawione zostały wybrane formy turystyki, możliwe do uprawiania na półwyspie Synaj. Do każdej z nich autorki przypisały obszar lub miasto, które słynie z możliwości jej uprawiania. W przypadku turystyki religijnej jest to góra Synaj, turystyki wypoczynkowej – Sharm el-Sheikh, turystyki kwalifikowanej – Dahab, turystyki

przyrodniczej – Kolorowy Kanion, a turystyki biznesowej – Taba. W każdym z wiersów tabeli przeanalizowane zostały aspekty wskazujące na atrakcyjność i różnorodność terenu, a także wpływające na wielkość zainteresowania danym obszarem i możliwością uprawiania na nim wybranej formy turystyki. Są nimi kolejno: obecność obiektów wpisanych na *Listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO*, zagospodarowanie turystyczne (a w tym: hotele o minimalnym standardzie pięciu gwiazdek, dostępność komunikacyjna oraz dostępność lotniska nie dalej niż 100 km), zlokalizowane w pobliżu muzea, obiekty przyrodnicze (do których zaliczają się: szczyty i formacje skalne, rafa koralowa, parki narodowe, pomniki przyrody oraz pustynie), obiekty historyczne/kulturowe, obiekty sakralne, szlaki turystyczne oraz dziedzictwo niematerialne reprezentowane przez lokalną społeczność (Beduini).

Tabela 1 ma charakter porównawczy – za pomocą wybranych wskaźników autorki porównały wybrane formy turystyki wraz z uwzględnieniem miejsc ich uprawiania. Uwzględnione w tabeli wskaźniki autorki uważają za najistotniejsze w ocenie atrakcyjności obszaru, a także podczas porównywania poszczególnych form turystyki. Tabelę 1 należy odczytywać w następujący sposób: za pomocą znaków „+” i „-” w danej kolumnie odnotowuje się obecność (lub też brak) poszczególnych wskaźników. Należy również zwrócić uwagę, w ilu z wymienionych miejsc (kolumn) dany wskaźnik występuje.

Na terenie półwyspu Synaj znajduje się tylko jeden obiekt wpisany na *Listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO*. Jest to klasztor św. Katarzyny w okolicach góry Synaj, który klasyfikuje się wyłącznie do turystyki religijnej. Jest to również jedyny obiekt historyczny/kulturowy w tym zestawieniu. Pozostałe rodzaje form turystycznych nie mają swojego reprezentanta w tych dwóch aspektach.

Zagospodarowanie turystyczne Taby i Sharm el-Sheikh wypada najlepiej w prezentowanym zestawieniu, natomiast najslabsze jest zagospodarowanie Kolorowego Kanionu, wybranego jako miejsce do uprawiania turystyki przyrodniczej. Według wyszukiwarki noclegów, hotele o standardzie minimum pięciu gwiazdek znajdują się w: Sharm el-Sheikh, Dahabie oraz Tabie, natomiast w pobliżu góry Synaj (Nuwejby) hotele o najwyższym standardzie osiągają maksymalne cztery gwiazdki (<https://www.hotelscombined.pl/?ispredir=true>). Ze względu na surowy i dziki charakter formacji skalnych nie odnotowuje się również żadnych hoteli w Kolorowym Kanionie, a najbliższe noclegi znajdują się w sąsiadujących miastach. Podobnie jest w przypadku dostępności komunikacyjnej. W każdym z podanych miast jest ona na bardzo dobrym poziomie (a w przypadku miast: Sharm el-Sheikh i Taba rozwinięta o dostęp do lotniska), a do Kolorowego Kanionu można dostać się tylko zorganizowanym transportem z pobliskich miast.

Muzea spotkać można w każdym z prezentowanych miejsc, poza Kolorowym Kanionem. Muzeum Sharm el-Sheikh ujawnia różne aspekty cywilizacji, przedstawia człowieka i dziką przyrodę w starożytnym Egipcie. Znajdują się w nim takie eksponaty, jak sarkofag Wschodniej Umm Hob i głowa posągu królowej Hatszepsut (<https://egy monuments.gov.eg/ar/museums/sharm-al-sheikh-museum>). Muzeum w Dahab wpisuje się w ideę turystyki kwalifikowanej, która została przydzielona do tego miasta. Egipskie Muzeum Podwodne stworzone zostało, by zmniejszyć presję na rafę koralową i życie morskie w okolicach Dahabu, a do zatopionych dzieł sztuki, które można zobaczyć, nurkując, należą m.in. posągi starożytnych bóstwa Horusa oraz Besa, a także wążący 700 kg posąg słońca. Dodatkowo na powierzchni niektórych posągów zaczął formować się koral, co nadaje im wyjątkową, naturalną aurę (<https://the arabweekly.com/egypts-underwater-museum-divers-haven>).

Tabela 1. Analiza porównawcza wybranych form turystyki z uwzględnieniem wskaźników wpływających na atrakcyjność regionu

Aspekty	Turystyka religijna (góra Synaj)	Turystyka wypoczynkowa (Sharm el-Sheikh)	Turystyka kwalifikowana i aktywna (Dahab)	Turystyka przyrodnicza (Kolorowy Kanion)	Turystyka biznesowa (Taba)
Obiekty UNESCO	+	-	-	-	-
Zagospodarowanie turystyczne	hotele (min. 5*)	+	+	-	+
	dostępność komunikacyjna	+	+	-	+
	dostępność lotniska	-	-	-	-
Muzea	+	+	+	-	+
Obiekty przyrodnicze (w tym: szczyty i formacje skalne, rafa koralowa, parki narodowe, pomniki przyrody, pustynie)	+	+	+	+	+
Obiekty historyczne/kulturowe	+	-	-	-	-
Obiekty sakralne	+	+	+	-	-
Szlaki turystyczne	+	-	-	+	-
Dziedzictwo niematerialne – lokalna społeczność (Beduini)	+	-	+	-	-

Źródło: opracowanie własne

Muzeum w Tabie, które turyści (głównie biznesowi) mogą w wolnym czasie odwiedzić, prezentuje w swoich zbiorach historię półwyspu Synaj od jego powstania w czasach faraonów, aż do czasów współczesnych (<https://www.safarway.com/en/property/taaba-great-museum>). Natomiast w okolicach góry Synaj (turystyka religijna) za muzeum uważać można bibliotekę w klasztorze św. Katarzyny, która zawiera zbiór rękopisów chrześcijańskich.

Tylko w turystyce religijnej i przyrodniczej odnajduje się zastosowanie dla szlaków turystycznych. Prowadzą one przez górę Synaj oraz Kolorowy Kanion. Nie występują natomiast w Tabie, Dahabie i Sharm el-Sheikh, mimo iż w każdym z wymienionych miejsc obecne są obiekty przyrodnicze (w większości rafy koralowe).

Jeśli chodzi o obiekty sakralne, to cały obszar góry Synaj wraz z klasztorem św. Katarzyny jest tego pierwszorzędnym przykładem. To właśnie religijny charakter okolicy przyciąga najwięcej turystów i słynie z uprawiania turystyki religijnej. W Sharm el-Sheikh i Dahabie znajdują się nieduże obiekty sakralne (kościóły i meczety), które przyciągają pielgrzymów z całego świata. Natomiast w okolicach Kolorowego Kanionu i Taby nie odnotowuje się tego typu obiektów.

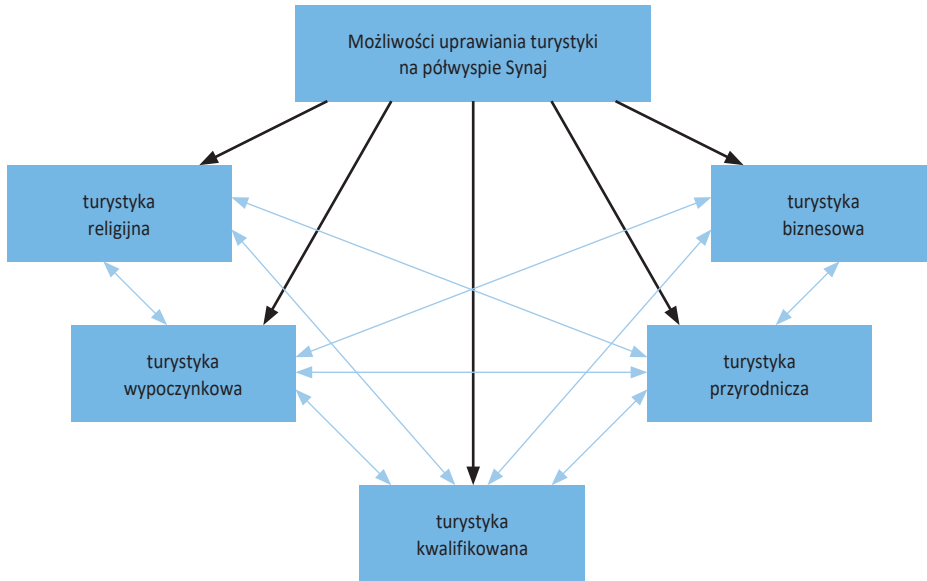
Dziedzictwo niematerialne półwyspu Synaj reprezentowane jest przez Beduinów. Obecnie często oferują oni różnego rodzaju usługi turystyczne (np. przejażdżki na wielbłądach, smakowanie lokalnych potraw) lub prowadzą małe biznesy (kawiarnie, restauracje). Dlatego turyści przyjeżdżający przede wszystkim w okolice Nuwejby, góry Synaj oraz Dahabu mogą spotkać się z kulturą Beduinów.

Przy założeniu, że każdy otrzymany w zestawieniu wskaźnik „+” to jeden punkt, a każdy otrzymany „-” to zero punktów można wysunąć pewne wnioski. Najlepiej wypada turystyka religijna, która w zestawieniu otrzymała aż 8/10 punktów. Oznacza to, iż półwysep Synaj ma przede wszystkim najlepsze warunki do uprawiania turystyki religijnej. W dalszej kolejności sytuują się turystyka wypoczynkowa i turystyka kwalifikowana, które otrzymały taką samą liczbę punktów (6/10), a następnie - turystyka biznesowa (5/10).

Otrzymanie mniejszej liczby punktów w innym przypadku niż turystyka religijna nie oznacza, że pozostałe formy turystyki są gorszą alternatywą do ich uprawiania na półwyspie Synaj. Zarówno turystyka wypoczynkowa, kwalifikowana, jak i turystyka biznesowa przyciąga dużą liczbę turystów do każdego z wymienionych wcześniej miejsc. Najmniej punktów zdobyła turystyka przyrodnicza (2/10). Mogłoby to oznaczać, że jest to najmniej atrakcyjna forma spędzania czasu wolnego na półwyspie Synaj. Byłoby to jednak stwierdzenie błędne, ponieważ, jak wykazuje analiza, różnego rodzaju obiekty przyrodnicze znajdują się w każdym z wymienionych miejsc. Oznacza to, że istnieje wiele lokalizacji na obszarze półwyspu, w których jest możliwość uprawiania turystyki przyrodniczej w różnym środowisku (rafa koralowa, pustynie, formacje skalne). Ponadto wymienione obszary, w których występuje rafa koralowa, uważane są za jedne z najlepszych miejsc do nurkowania na świecie i właśnie ta wyjątkowość miejsca sprawia, że turystyka przyrodnicza jest znakomitym sposobem spędzania wolnego czasu.

Poniżej autorki prezentują autorski model (rycina 1) ukazujący możliwości uprawiania wybranych form turystyki na półwyspie Synaj oraz zależności występujące między nimi. Od największego konturu odchodzi pięć pogrubionych strzałek do pięciu odrębnych konturów przedstawiających formy turystyki możliwe do uprawiania na terenie półwyspu Synaj. Od każdej z nich odchodzą strzałki, które przedstawiają wzajemne korelacje pomiędzy poszczególnymi rodzajami turystyki.

Rycina 1. Wybrane formy turystyki na półwyspie Synaj i ich wzajemna korelacja

Źródło: opracowanie własne

Między wymienionymi formami turystyki w każdym przypadku, z wyjątkiem pary: turystyka religijna i turystyka biznesowa, zauważyć można połączenia. W tym przypadku autorki nie stwierdziły żadnych powiązań i zależności.

Turystyka religijna na półwyspie Synaj ma swoje powiązanie przede wszystkim z turystyką przyrodniczą i turystyką kwalifikowaną, ponieważ najważniejsze obiekty sakralne w tym obszarze znajdują się na terenie górzystym. Są nimi: Góra oraz klasztor św. Katarzyny, a także Góra Mojżesza. Aby odwiedzić te obiekty, turysta wchodzi na teren atrakcyjny przyrodniczo i obcuje z naturą – zwłaszcza zdobywając szczyty, co łączy się z trekkingiem i pieszymi wędrowkami zaliczanymi to turystyki kwalifikowanej. Dodatkowo na modelu (rycina 1) zauważyć można, iż turystyka religijna ma swoje powiązania z turystyką wypoczynkową. Potwierdzeniem tej zależności są wycieczki polegające na kilkudniowym zwiedzaniu miejsc świętych oraz kilkudniowym wypoczynku biernym bądź aktywnym. Poza turystyką religijną turystyka wypoczynkowa jest powiązana także z pozostałymi formami turystycznymi (rycina 1).

Turystyka wypoczynkowa w szczególności łączy się z turystyką kwalifikowaną i przyrodniczą. M. Mika wyraźnie zaznacza wzajemny wpływ turystyki przyrodniczej i kwalifikowanej, mówiąc, że: „uczestnictwo w wyjazdach w ramach turystyki przyrodniczej nierzadko wymaga [...] od uczestników posiadania specjalnych umiejętności posługiwania się sprzętem, np. wspinaczkowym, nurkowym czy górniczym” (Mika, 2007: 313), a ponieważ aktywności, takie jak wspomniane nurkowanie, stanowią przykład aktywnego wypoczynku – tzn. formy turystyki wypoczynkowej – to jest to dowód na to, iż wymienione rodzaje turystyki są ze sobą połączone i współdzielą poszczególne aspekty.

Turystyka biznesowa nawiązuje do turystyki wypoczynkowej w sposobie spędzania czasu wolnego przez turystów biznesowych. Może on być wypełniony wypoczynkiem

biernym, ale również wypoczynkiem aktywnym nawiązującym do turystyki kwalifikowanej (snorkelling, kitesurfing, windsurfing), a nawet – turystyki przyrodniczej (wędrówki do formacji skalnych, obcowanie z naturą przy wybrzeżu, obserwacja rafy koralowej). Nie wykazuje się jednak powiązania między turystyką biznesową a turystyką religijną.

Wnioski i podsumowanie

Dzięki przeanalizowaniu podstawowych informacji z zakresu historii, geografii, ekonomii, kultury i religii w Egipcie, a także wiadomości na temat turystyki, zarówno w kraju, jak i w obrębie samego półwyspu Synaj, możliwe było przeprowadzenie badań, mających na celu próbę wykazania, iż półwysp Synaj służy do możliwości uprawiania wielu form turystyki, a przede wszystkim – turystyki religijnej, turystyki kwalifikowanej (aktywnej), turystyki przyrodniczej, turystyki wypoczynkowej oraz turystyki biznesowej, a także że panują na nim odpowiednie warunki dla ich uprawiania.

Autorki przeprowadziły analizę SWOT, której celem były ocena i określenie czynników (materialnych i niematerialnych) sprzyjających rozwojowi lub utrudniających rozwój obszaru badawczego w czasie teraźniejszym i w przyszłości (Szałata, Zwoździak, 2011).

W przedstawionej analizie SWOT dla turystyki na półwyspie Synaj przeważa liczba mocnych stron, co stanowi dowód na to, iż jest to obszar atrakcyjny turystycznie, dysponujący odpowiednimi warunkami do uprawiania różnych form turystyki. Fakt, że na terenie Egiptu rozwijała się jedna z najstarszych starożytnych cywilizacji, wzbudza zainteresowanie wielu przyjezdnych. Pomimo tego, że zabytki w dużej mierze znajdują się wzdłuż doliny Nilu, to turyści przebywając na półwyspie Synaj mają możliwość uczestnictwa w wycieczkach zorganizowanych (m.in. do Kairu, w którym mogą odwiedzić słynne piramidy w Gizie, czy do Teb z pobliskim Luksorem czy Karnakiem). Jednakże, aby skorzystać z takiej oferty, należy mieć wizę turystyczną, która umożliwia podróżowanie po całym kraju. Istnieje możliwość podróżowania bez wizy, ale tylko na terenie półwyspu Synaj. Posiadanie wizy wiąże się z dodatkowymi kosztami, co niewątpliwie jest minusem (słabą stroną) podczas podróżowania po Egipcie.

Półwysp Synaj ma atrakcyjną lokalizację pod względem państw sąsiadujących, bogatych w atrakcje turystyczne rozszawione na skalę światową, takie jak Jordania (a w niej jeden z cudów świata – Petra) oraz Izrael (wraz z Jerozolimą – świętym miejscem dla chrześcijan, wyznawców judaizmu i islamu). Taka lokalizacja niesie ze sobą również zagrożenia ze względu na niestabilną sytuację polityczną i konflikty na Bliskim Wschodzie. Mimo tego półwysp Synaj, jak i cały Egipt, wciąż pozostają w centrum zainteresowania turystów. Położenie geograficzne półwyspu ma swoje powiązania również z klimatem, który w tej części świata jest odpowiedni zarówno dla wypoczynku biernego, jak i dla wypoczynku aktywnego, ale wysoka temperatura i niska wilgotność powietrza mogą być problematyczne dla podróżnych, którzy nie są przyzwyczajeni do panujących tam warunków atmosferycznych. Mówiąc o położeniu geograficznym, nie można zapomnieć o dostępie do Morza Czerwonego bogatego w rafę koralową. Jest to czynnik, który przyciąga wielu turystów, a także wielu doświadczonych nurków oraz kitesurferów. Niestety często rafa koralowa bywa uszkodzana przez nurkujących turystów, którzy chcą na pamiątkę zabrać ze sobą jej fragment. Warto zaznaczyć, że jest to nielegalne i prowadzi do niszczenia siedliska koralowców. Zniszczona rafa koralowa może skutecznie obniżyć zainteresowanie regionem. Dlatego ważne jest prowadzenie działalności w celu ochrony środowiska oraz tworzenie miejsc, które mogą zastąpić nurkowanie wśród

Tabela 2. Elementy analizy SWOT dla turystyki na półwyspie Synaj

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> – zainteresowanie krajem ze względu na historię i kulturę starożytnej cywilizacji Egiptu – atrakcyjne położenie geograficzne półwyspu Synaj oraz bliskość krajów atrakcyjnych turystycznie – m.in. Izraela oraz Jordanii – klimat sprzyjający wypoczynkowi – dostępność kilku portów lotniczych – dziedzictwo kulturowe półwyspu, miejsca o charakterze historycznym i religijnym, obiekty UNESCO – bogaty, różnorodny krajobraz przyrodniczy – dostęp do Morza Czerwonego i jego rafy koralowej – różnorodna i bogata baza noclegowa – rozwinięty sektor usług turystycznych – brak konieczności wykupienia wizy na pobyt obejmujący wyłącznie półwysep Synaj – możliwość uprawiania wybranych form turystyki 	<ul style="list-style-type: none"> – możliwość konfliktów politycznych na Bliskim Wschodzie – klimat uciążliwy dla części podróżujących – dyskryminacja – obecność placówek ze słabym wyposażeniem dla osób z niepełnosprawnościami – konieczność wykupienia wizy turystycznej (w przypadku wycieczek zorganizowanych poza półwysep)
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> – szybko rosnąca populacja przyczyniająca się do rozwoju sektora turystycznego w kraju – modernizacja gospodarki i rozwinięcie sektora prywatnego – modernizacja słabo wyposażonych obiektów dla osób z niepełnosprawnościami – wsparcie państwa dla osób dyskryminowanych – zwiększenie bezpieczeństwa i kontrole graniczne – ochrona środowiska i alternatywy dla nurkowania wśród rafy koralowej 	<ul style="list-style-type: none"> – konflikty na tle politycznym – ataki terrorystyczne – wzrost inflacji – zagrożenia epidemiologiczne – zaburzenie ekosystemu (niszczenie rafy koralowej)

Źródło: opracowanie własne autorek

rafy koralowej, takich jak Egipskie Muzeum Podwodne w Dahabie. Poza obecnością rafy koralowej łądowy krajobraz przyrodniczy półwyspu również pozostaje bardzo bogaty i różnorodny (przez wzgórza i formacje skalne po pustynie i wybrzeża).

Poza wszelkimi walorami przyrodniczymi jako mocną stroną Egiptu warto wskazać obiekty historyczne i religijne, czego najlepszym przykładem jest klasztor św. Katarzyny, który dodatkowo wpisany jest na *Listę UNESCO*, co jest dużym wyróżnieniem w skali światowej. Ponadto dziedzictwo kulturowe materialne i niematerialne (reprezentowane przez lokalną społeczność – Beduinów) jest dużym atutem półwyspu Synaj. Biorąc pod uwagę fakt, iż podróżni przybywający do Egiptu mają szansę na osobiste spotkanie z Beduinami, którzy często oferują im różnego rodzaju usługi turystyczne, jest ono dużą atrakcją.

Na terenie półwyspu Synaj znajduje się kilka dużych lotnisk. Jedno z nich – lotnisko w Tabie – zlokalizowane jest blisko granicy z Izraelem i stanowi dobry węzeł komunikacyjny do pobliskich krajów (takich jak Jordania, Arabia Saudyjska). Obiekty noclegowe na terenie półwyspu stanowią różnorodną i obfitą bazę noclegową, która pozwala zadowolić różnego typu turystę. Obecnie nie ma jednak wielu placówek z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami (Ayoub, 2018). Jest to duże utrudnienie dla niepełnosprawnych turystów, sytuacja jednak może się poprawić dzięki modernizacji wielu obiektów i wprowadzeniu udogodnień dla turystów z dysfunkcjami. Jeśli chodzi o sektor usług turystycznych, jest on bardzo dobrze rozwinięty, a stale rosnąca popularność półwyspu Synaj przyczynia się do jego rozwoju.

Ze względu na to, że Egipt jest krajem (przede wszystkim) muzułmańskim, podróżni mogą odczuwać dyskomfort kulturowy z tym związany, a dodatkowo mogą mieć do czynienia z dyskryminacją. Dotyczy ona przede wszystkim kobiet, które poddawane są dyskryminacji ze względu na płeć, oraz osób należących do grupy LGBT, które są stale atakowane i prześladowane ze względu na swoją tożsamość płciową. Państwo może zwiększyć ochronę praw osób dyskryminowanych i okazać im w ten sposób wsparcie. Zagrożenia epidemiologiczne, wzrost inflacji oraz ataki terrorystyczne mogą stanowić zagrożenie podczas podróży po Egipcie, jednak nie są to zjawiska, które mogą wystąpić wyłącznie na omawianym terenie. Szansą na zapobieganie niepożądanych ataków jest zwiększenie bezpieczeństwa przez aparat bezpieczeństwa wewnętrzного oraz zaostrzenie kontroli granicznych.

Na podstawie analizy porównawczej wybranych form turystyki występujących na półwyspie Synaj (tabela 1), elementów analizy SWOT (tabela 2) oraz autorskiego modelu (rycina 1), można stwierdzić, iż półwysp Synaj słynie z uprawiania wielu form turystyki i ma odpowiednie warunki dla turystyki wypoczynkowej, kwalifikowanej, przyrodniczej, religijnej oraz biznesowej.

Z przeprowadzonej analizy porównawczej wynika, że na półwyspie Synaj panują najlepsze warunki do uprawiania turystyki religijnej. Drugą w kolejności jest turystyka kwalifikowana, a następnie, na równi, turystyka wypoczynkowa i turystyka biznesowa. Najslabiej w zestawieniu wypada turystyka przyrodnicza, jednak autorki wyraźnie podkreślają jej rolę i zaznaczają, iż mimo małej liczby zyskanych punktów ta forma turystyki wyróżnia się wśród reszty mnogością jej występowania oraz różnorodnością pod względem ukształtowania terenu (rafa koralowa, pustynie, czy też formacje skalne).

Wszystkie badane formy turystyki (poza turystyką religijną i biznesową) łączą się ze sobą, tworząc różnorodne sposoby spędzania czasu wolnego. Szczególne połączenie stanowi zestawienie turystyki przyrodniczej, kwalifikowanej i wypoczynkowej, ponieważ często posiadają one cechy wspólne i przenikają się wzajemnie. Przykładem tego zjawiska może być uprawianie kitesurfingu, windsurfingu, snorkellingu (sportu wodnego zaliczanego do turystyki kwalifikowanej) w naturalnym środowisku wodnym (będącym elementem turystyki przyrodniczej), który stanowi wypoczynek aktywny (forma turystyki wypoczynkowej). Podczas uprawiania tego sportu w naturalnych warunkach u wybrzeży Morza Czerwonego turysta ma do czynienia z połączeniem trzech form turystyki.

Przeprowadzone badania potwierdzają jednoznacznie, iż półwysp Synaj jest obszarem słynącym z możliwości uprawiania wielu form turystyki, zwłaszcza zaś turystyki wypoczynkowej, kwalifikowanej, przyrodniczej, religijnej i biznesowej, oraz że panują na nim doskonałe warunki do ich uprawiania.

Literatura

References

- Adamski, P., Ciapała, S. (2016). Turystyka przyrodnicza, ekoturystyka i turystyka zrównoważona – Problemy klasyfikacyjne. *Folia Turistica*, 40, 9–26.
- Abdennour, S. (2007). *Egyptian customs and festivals* (Vol. 3). Oxford University Press.
- Ayoub, M. (2018). *Medical tourism in Egypt: Opportunities and challenges*. Master's Thesis, the American University in Cairo. AUC Knowledge Fountain.
- Bartosik, A. (2005). Katowice jako centrum turystyki biznesowej. *Dziedzictwo przemysłowe jako atrakcyjny produkt dla turystyki i rekreacji. Doświadczenia krajowe i zagraniczne*. Katowice: Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa.
- Bończak, B. (2013). Aktywne formy turystyki – problemy terminologiczne. *Warsztaty z Geografii Turyzmu*, 3, 49–62.
- Borodako, K., Berbeka, J., Rudnicki, M. (2014). *Usługi specjalistyczne w turystyce biznesowej*. Fundacja Uniwersytetu Ekonomicznego.
- Davidson, R., Cope, B. (2003) *Turystyka biznesowa. Konferencje, podróże motywacyjne, wystawy, turystyka korporacyjna*. Warszawa: POT.
- Galal, N. (1999). *Studies on the coastal ecology and management of the Nabq Protected Area, South Sinai, Egypt*. Doctoral dissertation, University of York.
- Goldschmidt, A. (2008). *A Brief History of Egypt*. New York: Infobase Publishing.
- Gouda, E.A.S. (2012). Problems that impede sustainable tourism development in Egypt. *International Journal of Social, Behavioral, Educational, Economic, Business and Industrial Engineering*, 6(110), 2800.
- Gryszel, P. (2016). Współczesne krajoznawstwo – renesans czy moda? Od modelu 3S do modelu 4H. *Współczesne Oblicza Krajoznawstwa*, 67–84
- Hołowiecka, B., Grzelak-Kostulska, E. (2013). Turystyka i aktywny wypoczynek jako element stylu życia seniorów. *Acta Universitatis Lodziensis. Folia Oeconomica*, 291, 163–172.
- Jackowski, A. (1998). Pielgrzymki = turystyka pielgrzymkowa = turystyka religijna? Rozważania terminologiczne. *Turyzm*, 8(1), 5–11.
- Jackowski, A. (2003). *Święta przestrzeń świata: podstawy geografii religii*. Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego.
- Jędrusik, M., Makowski, J., Plit, F. (2010). *Geografia turystyczna świata. Nowe trendy. Regiony turystyczne*. Warszawa: Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Kosytorz, R. (2013). Synaj górą objawienia Imienia Boga. *Scriptura Sacra*, 17, 169–180.
- Korba, E., Iwan, B. (2012). Nurkowanie jako rodzaj turystyki kwalifikowanej. *Zeszyty Naukowe. Turystyka i Rekreacja*, 1(9), 21–44.
- Łobożewicz, T., 1983, *Turystyka kwalifikowana*. Warszawa: Wydawnictwo PTTK „Kraj”.
- Marciniak, M., Dłużewska, A.M. (2015). Wpływ Wiosny Arabskiej na turystykę w Egipcie. *Turystyka kulturowa*, 9, 38–53.
- Mika, M. (2007). Turystyka przyrodnicza: jej istota i współczesne kierunki rozwoju. *Studia nad turystyką. Tradycje, stan obecny i perspektywy badawcze*, 311–320.
- Mokras-Grabowska, J. (2015). Turystyka aktywna – zagadnienia terminologiczne i klasyfikacje. *Wczoraj, dziś i jutro turystyki aktywnej i specjalistycznej*, 11–20.
- Mumford, G.D. (2013). Serabit el-Khadim. *The Encyclopedia of Ancient History*.
- Richter, T., Steiner, C. (2007). Sectoral transformations in neo-patrimonial rentier states: tourism development and state policy in Egypt. *GIGA Working Papers*, 61, 13–25.
- Ristow, W.W. (1933). The geography of Egypt. *Honors Papers*. Oberlin College.
- Różycki, P. (2009). Perspektywy rozwoju turystyki pielgrzymkowej, religijnej i kulturowej na terenie Polski i w Europie. *Turystyka Kulturowa*, 12, 47–56.

- Różycki, P. (2010). Geoturystyka i turystyka industrialna na tle nowoczesnych form turystyki. *Geoturystyka*, 3-4.
- Russell, M.L. (2013). *Egypt*. ABC-CLIO. California: Santa Barbara.
- Szałata, Ł., Zwoździak, J. (2011). Analiza SWOT jako podstawowe narzędzie w zarządzaniu środowiskiem. *Rocznik Ochrona Środowiska*, 13, 105-110.
- Zdziebłowski, S. (2015). *Egipt*. Gliwice: Wydawnictwo Helion.
- Ziółkowska-Weiss, K. (2012). Podróże motywacyjne a rozwój przedsiębiorczości w firmie na przykładzie niemieckiej i hiszpańskiej grupy pracowników. *Przedsiębiorczość – Edukacja [Entrepreneurship – Education]*, 8, 396-398.
- Ziółkowska-Weiss, K. (2016). Zachowania konsumenckie Polaków korzystających z oferty polsko-egipskich biur podróży w Szarm el-Szejk. *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 30(4), 102-118
- Ziółkowska-Weiss, K., Pieron, E. (2021). Assessment of the impact of terrorism on tourism in the 21st century: the example of Egypt. *Przedsiębiorczość – Edukacja [Entrepreneurship – Education]*, 17(1), 244-256.

Źródła internetowe

- <https://egymonuments.gov.eg/ar/museums/sharm-al-sheikh-museum> (2024, 20 marca)
- <https://www.hotelscombined.pl/?ispredir=true> (2024, 28 kwietnia)
- <https://www.safarway.com/en/property/ataba-great-museum> (2024, 23 kwietnia)
- <https://theArabweekly.com/egypts-underwater-museum-divers-haven> (2024, 20 kwietnia)
- <https://www.unesco.pl/?id=313> (2024, 23 marca)

Kamila Ziółkowska-Weiss, dr, adiunkt Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej Krakowie, Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji, Katedra Geografii Społeczno-Ekonomicznej. Studiowała prawo oraz kulturoznawstwo na Uniwersytecie Jagiellońskim – specjalność mediteraneistyka. Jest również absolwentką geografii z podstawami przedsiębiorczości, ukończonej na Uniwersytecie Pedagogicznym w Krakowie. Ukończyła podyplomowe studia na Uniwersytecie Ekonomicznym w Krakowie na kierunku zarządzanie turystyką międzynarodową. W 2015 r. z wyróżnieniem obroniła pracę doktorską, tym samym uzyskując tytuł doktora nauk o Ziemi. Od 2012 r. do 2023 r. pracowała w Katedrze Turystyki i Badań Regionalnych Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Od 2023 r. pracuje w Katedrze Geografii Społeczno-Ekonomicznej. Prowadzi m.in. zajęcia dotyczące turystyki w Stanach Zjednoczonych Ameryki i w basenie Morza Śródziemnego. Jest autorką kilkunastu publikacji naukowych. Jej główne zainteresowania naukowe to Polonia w Ameryce Północnej i Południowej, turystyka kulturowa oraz mniejszości narodowe w Polsce i w Ameryce Północnej.

Kamila Ziółkowska-Weiss, PhD, adjunct professor at the University of the National Education Commission, Krakow. She studied law and cultural studies at the Jagiellonian University with a specialization in Mediterranean studies, and is also a graduate of geography with basics of entrepreneurship at the Pedagogical University of Kraków. She completed postgraduate studies in international tourism management at Kraków University of Economics. In 2015, she defended her doctoral thesis with distinction, thus obtaining the title of Doctor of Earth Sciences. From 2012 to 2023, she worked in the Department of Tourism and Regional Research at the University of the National Education Commission in Kraków. Since 2023, she has worked in the Department of Social and Economic Geography where her teaching includes “Tourism in the United States of America” and “Tourism in the Mediterranean Basin”. Author of dozens of academic publications, her main interests are the Polish community in North and South America, cultural tourism and national minorities in Poland and North America.

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6575-5314>

Adres/Address:

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie
Instytut Prawa, Ekonomii i Administracji
Katedra Geografii Społeczno-Ekonomicznej
ul. Podchorążych 2
30-084 Kraków, Poland
e-mail: kamilazw@up.krakow.pl

Iwona Wszolek, absolwentka kierunku turystyka i rekreacja ukończonego na Uniwersytecie Pedagogicznym im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie

Iwona Wszolek, graduate of Tourism and Recreation at the Pedagogical University of the National Education Commission in Krakow

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-1940-201.11>